

1., 3. in 4. razredu 4 ure na teden, v 2. in 5. razredu 3 ure, v 6. in 7. razredu 2 uri; poslednja 2 razreda sta združena. Po narodnosti je štela realka 26 Slovencev, 185 Italijanov in 39 Nemcev, skup 250 učencev; všteti je pa tudi 93 učencev pripravljencev, ki so — razen 7 — vsi Italijani. Pripravljalnica je bila razdeljena na 2 paralelki. Za zrelostno preskušnjo se je oglasilo 11 sedmošolcev. — Ker sem pri šolstvu, naj dodam še nekaj. Tukajšnji Nemci nam večkrat očitajo, da za nemške profesorje ne maramo. Maramo in ne maramo, kakor hočete. Preteklo soboto je zapustil Gorico eden, za katerega smo marali. Dr. Alojzij Luber je bil 6 let tukaj in se je znal mladini, kolegom in občinstvu prikupiti tako, da ga bomo težko pogrešali. Gosp. Luber je izvrsten učenjak in učitelj. Učil je na tukajšnjem gimnaziju nemško literaturo ne le strokovnjaško-temeljito in mikavno, temuč tako, da je mladino — ne „aufklärer“ — ampak resnično izobraževal in blažil. Vérski element mu ni bil ovira učnosti; spuščal se je rad v vérske studije sam za-se, pa vpletal primerne take reči tudi v svoja razlaganja, dobro vedoč, da se mu je videlo, da je prišel v Gorico učiti, ne germanizovat Šola, knjige, znanstvo — to je bila vsa njegova politika. Take nemške profesorje častimo in spoštujemo; blagor učilišču, ki jih ima!

Slovensko slovstvo.

* Avgusta meseca 18. dan. Na slavo rojstvenemu dnevu Nj. veličanstva cesarja Franca Jožefa I. Sestavil Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani. Na Dunaji, natisnil in založil Karol Rauch. — Ta knjižica, posebno namenjena slovenski šolski mladini, v prostih in kratkih črticah pa v gladkem slovenskem jeziku opisuje življenje presvitlega našega cesarja Franca Jožefa. Odlikuje se pa mična ta knjižica z lepimi podobami. Prva predočuje cesarsko obitelj, druga cesarja samega, tretja očeta cesarjevega, četrta mater njegovo, peta grofa Radeckega, šesta nadvojvodo Albrehta in sedma pa princezinjo Štefanijo, zaročeno s cesarjevičem Rudolfom. Knjižica, kateri cena je le 12 krajc. (10 iztisov se dobi celó le za 1 gold.) je zato posebno pripravna za šolska darila. Dobiva se po poštnih nakaznicah ali pa s poštnim povzajem pod napisom: Carl Rauch, Buchdruckerei in Wien, VI. Hornbostelgasse 4.

Praznik sv. Cirila in Metodija na Dunaji.

Pismo G. Galagana J. S. Aksakovu.

(Dalje.)

Nazadnje iskano bilo je najdeno. Nekoliko pred 11. uro sem uže bil v frančiškanski cerkvi. Tukaj sem našel tudi tiho mašo; cerkev je bila polna pobožnih, največ ženskih, ki so po znaku zvončeka poklekovale, vstajale in molitev šepetale. Oziram se — a nikoga iz Slavjanov ne vidim, nič slavjanskega! Uže sem začel obupovati; grem spet iz cerkve in — gledi! pred cerkvijo stoji grupa mladenčev, govorečih v nekem slavjanskem narečju. To so bili vljudni študentje, Dalmatinci in Hrvatje, večidel velike in lepe postave. Vprašal sem jih, kakošne vere so oni. „Wir sind religionsfrei“, je odgovoril eden iz njih, „mi nimamo nikake vere, razven politične“. Znana vera! — sem si mislil, in fraza tudi ne nova. Eden iz njih, po obleki soditi, bolj reven od drugih, je pripovzdignil klobučič ter rekel, da on je iz Zadra rodóm, a vere da je grške, to je, pravoslavne. O tem, kaj bode v cerkvi, oni, kakor se mi je zdelo,

so malo vedeli in malo se za cerkev pečali. Skoro potem so začeli po grupah pomikati se k nam Čehi, Slovaki, Srbi, Bolgari in nazadnje Rusi (iz Galicije in Bukovine), na katere so mi drugi študentje pokazali kot na moje soplemenike. Teh je bilo manj kakor drugih. Iz njih mladenec Dudikovič in uže bolj možati g. Gregorij Ivanovič Kupčanko iz Bukovine sta me počestila s svojimi vizitnimi kartočkami, za katere sta prejela mojo. Na kartočki Kupčankovi sem čital, da on je izdatelj in redaktor „Ruske korespondencije“. Čehi in Rusi so mi razložili, da izbrali so cerkev frančiškansko zato, ker ta mniški red je bolj liberalen kakor drugi; dalje da služba Božja bo vsa v slavjanskem jeziku, privoljenje da so težko dobili, dolgo da so morali potezati se in prositi, nazadnje da je mladi duhovnik, katoličan iz Dalmacije, prosil privoljenja svojega episkopa, kateri se je dolgo premišljeval, nazadnje pa, podpiran po avstrijski vladi, je za zdaj dal privoljenje.

Šli smo v cerkev; na koru vstrec orgelj so stali slavjanski pevci pod vodstvom, se vé, českega pevodje. V cerkvi se je zbralo jako mnogo ljudi, največ mladenčev, ki so napolnili ves prostor po sredi cerkve kakor tudi prostore pred majhnimi altarji.

Čez nekoliko minut so stopili iz zakristije trije duhovniki pred altar, izmed katerih glavni je bil mlad Dalmatinec. Po ritualnem poklekovanji, ki se je nekolikokrat ponovilo, se je obrnil duhovnik k narodu ter je zapel po katoliškem napevu: „Gospodj s vami“, kor mu je odpel po našem rusko-cerkvenem napevu: „I so duhom tvojim“. Tako se je začela služba Božja po slavjanski, to je, rimsko-katoliška maša z vsem tistim skrajšanjem in udobnimi spremembami, katere delati je mogoče pri molitvosloviji v tujem, narodu nerazumljivem jeziku; al tako skrajšanje postaja čudno in prečudno v narodnem jeziku. Tako na pr. po blagoslovljenji, mesto naše ekstenije, so se začele molitve tihe, nerazumljive pobožnim. Med temi molitvami je kor neprenehljivo pel „Gospodj pomiluj“ po vseh raznoobraznih notnih napevih, kakoršne koli so mogli gospodje pevci prejeti iz Rusije. Po tihi molitvi je duhovnik spet blagoslovil narod in kor mu je spet odgovoril kakor prvokrat, a potem je organist zaorglal nekoliko akordov. Razlagali so mi (pa to menda ni resnično), da služba Božja ni bila privoljena brez orgljanja, privolili da so jo le s tem pogojem, da se bo orglalo nekoliko akordov če prav brez petja. Ko so poigrali na orglah nekoliko rulad, je kor s posebno slovesnostjo zapel prelepi koncert Bertujanskega: „Slava v višavah Bogu i na zemlji mir“. Ko so končali koncert Bertujanskega, je duhovnik zapel „Pomolimse“, kor mu je odpel: „Gospodj pomiluj“, in potem so se začele molitve po katoliškem napevu; besed prav nič ni bilo mogoče razumeti, a vendar so bile cerkvenoslavjanske. Prav tako je bilo tudi s čitanjem apostola (epistole) in evangelija, pri katerem sem komaj razložil besede „bratje“ in pa „vo vreme ono“. Tak vpliv ima napev na sluh. Tako se je nadaljevala vsa služba Božja. „Veruju“ so spet peli koncertno in, se vé, da s „filioque“. (Dal. prih.)

Narodne stvari.

O jezikovnih zadevah v 17. stoletji.

Spisal P. pl. Radics.

Kako so uže pred 200 leti skušali potrebčinam slovenskega naroda zaradi njegovega jezika ustrezati, našel sem nov dokaz v arhivu staročastitega benediktinskega samostana v Št. Pavlu na Koroškem, ki hra-

njuje dopis opata Alberta, ki je ondi načelnik bil od leta 1677. do leta 1727. Tu se med drugim nabaja pismo opata iz Št. Petra pri Salzburgu na opata v Št. Pavlu, v katerem se v nemškem jeziku bere sledeče:

„Nadejam se, da se bode stvar za romarsko cerkev „Marija pomagaj“ poleg Vitinja (v Gorški dolini), kjer očitno potrebujejo spovednika, ki bi v stanu bil dohajajoče slovenske romarje spovedovati, konečno se vendar ugodno rešila. Moj P. Armand Haubmann, rodom Horvat, je uže poprej nekoliko razumel slovenski jezik. Ker pa, prečastiti gospod, imate v Št. Pavlu duhovnike, ki so v slovenskem jeziku dobro izurjeni, bilo bi mi posebno milo, da bi se P. Armand ondi še bolje podučil v tem jeziku“.

To pismo nam je iz narodnega stališča na več strani velike važnosti. Kaže nam namreč prvič, da samostan Št. Pavla, ki je takrat več fará imel v Dravski dolini, si je pošteno prizadeval vstrezati narodnim potrebščinam slovenskega ljudstva, s katerim je občeval; — kaže nam pa tudi drugič, da je opat nemškega samostana Št. Peterskega na Salcburškem resno voljo imel, romarski cerkvi „Marija pomagaj“ (Maria Hilf), ki je z njegovo prošnjo Vitinsko na Koroškem združena bila, dati duhovnika, ki bi mogel izprva vsaj nekoliko vstrezati zahtevam ljudstva slovenskega, pozneje pa popolno trden bil jezika slovenskega. In to izurjenost v slovenščini naj bi Salcburški benediktinec si prilastil v samostanu benediktinskem v Št. Pavlu. Tako so si zastopniki cerkve prizadevali pravični biti narodu slovenskemu uže pred 200 leti!

Politične stvari.

O prestroji višjih ces. uradnikov v Avstriji.

O potrebi tega prestroja je česki časnik „Politik“ pod naslovom: „Ueber den Verwaltungsorganismus in Oesterreich“ prinesel znamenite članke, v katerih med drugim pride na pretres tistih mož, ki dandanes stojé na čelu c. k. deželni vladam ali z imenom „ces. namestnikov“ ali pa „ces. deželnih predsednikov“.

„Politik“ v tem oziru piše: Ker Istra in Gorica imate deželno vlado v Trstu, Predarelska v Inspruku, in ker na mesto žalibog prezgodaj umrlega viteza Kalline ni za Moravsko še imenovan drug ces. namestnik, imamo tedaj v Avstriji zdaj 13 ces. namestnikov in ces. deželnih predsednikov. Med temi so trije, ki se ne prištevajo privržencem centralistične stranke, in ti so: grof Potočki, ces. namestnik v Galiciji, baron Rodič, ces. namestnik v Dalmaciji, in Winkler, deželni predsednik na Kranjskem. Nikdo izmed teh treh ni strančar. Ostane tedaj še 10 družih, med katerimi so nekateri, od katerih se sicer ne more reči, da ne bi gravitirali na nemško stran s centralističnim odmevom, a vendar se niso centralistične strančarje pokazali, zato se o njih sme reči: „qui bene latuit, bene vixit“. Taki so: grof Sig. Thun v Salzburgu, vitez Bohuslav Widmann v Tirolih in grof Lodron v Celovcu. Ti trije gospodje se v čisto nemških deželah (Koroško pa ni to!) obnašajo blizo tako, kakor prejšnji trije v slovanskih deželah. Razen teh pa je še tretja skupina ces. namestnikov, katerih ne moremo nikamor drugam staviti, kakor v vrsto centralistične stranke, med katerimi nekateri ministru Taffe-u ne delajo naravnost opozicije, vendar povsod kažejo simpatije stranki centralistični, drugi pa, kakor Possinger (na Dunaji), Sumer (v Šleziji), Kúbek (na Štajarskem), Pino-Friedenthal (gornji Avstriji) so znani odločni stran-

čarji. Državni poslanec dandanes je edini še baron De Pretis, ces. namestnik v Trstu; on sedí na levici državnega zbora, katera ga ima za intelektualnega vodjo Taaffe-u nasprotne stranke. Če ces. namestnik ali ces. deželni predsednik stoji v vrsti nasprotnikov ministerstva, si pač lahko mislimo, kako stoji z upravo v taki deželi! Taki načelniki so kolesa, ki stanovitno ovirajo to, kar so ministerstva nameni. Ces. namestnik ali ne sme biti državni poslanec, ali pa v državni zbornici mora pripadati večini zborovi, ki ne dela nasprotja vladi. Nedavno se je, kakor pravijo, c. k. deželni predsednik kranjski Winkler, ki je odločno stal v vrsti konservativne večine, po želji grofa Taaffe-a odpovedal državnemu poslanstvu, — al veliko bolj bila bi potreba, da bi ministerstvo migljeje dalo baronu De Pretisu, da bi se odpovedal namestništvu v Trstu ali pa državnemu poslanstvu. Iz vsega je razvidno, da je na pridržavi želeti marsikakih prememb o ces. deželnih načelnikih.“ Tako „Politik“, in pravo trdi.

Naši dopisi.

V Gorici 15. avg. — Naša „Soča“ ima v številki 33 od 13. dne t. m. pomenljiv sestavek: „Cesarski namestnik baron De Pretis na ogledu po naših gorskih krajih“. Včeraj je bil gosp. namestnik spet tukaj (v Böckmannovi vili) in odrinil sinoči na Dunaj. — V petek je bil v Gorici vojaški škof, preč. gospod dr. Gruša, in z njim gosp. Jan. Gnjezda, prefekt ljubljanskega Alojzijsčca. Obedovala sta pri gosp. knez nadškofu in vse, kar je tukaj znamenitega, ogledala. — Sinoči je bil dostojen pogreb nekdanjega župana goriškega, vpokojenega svetovavca okrožne sodnije, g. Aleksandra pl. Claricini-a. Bil je rajni pred leti tudi predsednik kmetijske družbe. Za njegovega predsedništva je izhajal prvi slovenski kmetijski list v Gorici („Umni Gospodar“). Gosp. Claricini je bil Slovincem popolnoma pravičen. Od njega imamo tudi marsikaj tiskanega, na pr. popis, kako se je neki nemi tukajšnji jud h krščanski veri spreobrnil in pa znamenito zgodovinsko-statistično knjigo o Gorici, ki jo je gosp. Claricini izdal po tem, ko je bil odstopil od županstva. Rajni je bil plemenit idealist. Poslednji njegov javni čin je bila osnova društva za nadzorovanje in domače izobraževanje odrasle šolske mladine — društvo, ki se ni nikdar vresničilo za to, ker se neki vzori ne dajo vresničiti, če ni — gmotnih, prozaičnih pomočkov, namreč — cvenka. — Program naše mestne gosposke za obhajanje cesarjeve 50letnice je uže priobčen. V torek večer bo sijajna bakljada (120 bakelj; vdeleži se je tudi g. Ritterjevo fabriško osebje iz Stračie). Dne 18. popoldne bo igrala mestna banda na Travniku; gazna svečava bo na mestne stroške pomnožena. Mestnim zavodom je namenjen primeren priboljšek. Vse drugo bo po navadi. Včeraj je starešinstvena deputacija ces. namestniku gosp. baronu De Pretis-u poklonila tudi voščilno adresno. — Važno službo pokopališnega čuvaja je podelilo starešinstvo (v seji 12. dne t. m.) Jožefu Ongaro-u. Tedaj — nič več „Močnik“! Starega pokopališča čuvaj je bil namreč rod za rodom nek Podgrivec s pridevkom „Močnik“ in vulgarni goriški pregovor, kedar se je o smrti in pogrebu govorilo, je bil: „Larin kal Močnik“ (pojdemo k Močniku). Od 1. septembra t. l. bo treba reči: „larin kal Ongaro“. Tudi „al númer trediš“ so rekli staremu mirodvoru, ker je imel ominozno številko 13; kakošno številko bode imelo novo pokopališče — ne vem. Prav zdaj se namreč nove številke (po graškem, dunajskem etc. sistemu) devajo po hišah; vsak